

besværligheder. I nogen grad mod forventningerne viste jorden sig, da opdyrkningen begyndte i 80'erne, at være højst forskellig, og især var den flere steder dårligere og mere stenfyldt end først antaget. De specielle forhold førte til en interesse for specielle afgrøder, som Lammefjorden i dag er kendt for over hele landet: asparges, gulerødder, løg og tulipaner. I mange år blev der også dels i det små, dels på industriel basis gravet østersskaller, der blev anvendt som kalktilskud, til høns og i stort omfang eksporteret. Det ophørte imidlertid i 1964, da bankerne var tømt.

Ikke uventet fremhæver forfatterne, at småfolks mulighed for at erhverve billig jord har været en dragende faktor for udflytterne, men også miljøerne omkring Vallekildes grundtvigske og Fårevejles missionske højskoler har spillet en betydelig rolle. Forfatterens nære tilknytning til stedet udmønter de i nogle smukke beskrivelser af udvalgte familier og deres slidsomme tilværelse. De har ikke kunnet følge beboernes udvikling; men det skyldes nu, at de ikke virkelig har forsøgt. I arkivet for Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger (Erhvervsarkivet) findes mange vurderinger af huse og gårde på fjorden. En stikprøve har givet vurderinger tilbage til 1877, fra 80'erne: 1883, 85, 86, 88 og fra århundredskiftet, 1902 og 03. Jørgen Mikkelsen (s. 109ff) er, som det nævnes, flyttet ud 1892, og ejendommens vurdering findes. Samme år eller i 93 blev huset forlænget, og i 97 blev 10 m. føjet til osv. Kreditforeningsarkiver (også i Erhvervsarkivet) vil i et vist omfang kunne supplere oplysningerne.

Nybyggerkøbmanden Vald. Olsen, Fårevejle, har som mundtlig meddeler med en fantastisk hukommelse spillet en vis rolle for mange enkeltheder i bogen. Han skal til Rigsarkivet i 1960'er-

ne og 70'erne have skrevet Fårevejle højskoles historie på ca. 5.100 maskinskrivne sider med lige så mange bilag. Det er vist rekord for en institution fra 1907 – hvis det da ikke er en trykfejl.

Bogen slutter med en historisk data-liste, oversigter over litteratur og kilder, hvoraf kun få og tilfældige er utrykte, samt et kombineret navne- og sageregister. Det sidste synes lidt tilfældigt og af beskeden værdi.

Finn H. Lauridsen

Arne Ipsen: *Sangeren fra Hasle. Folkebog om Vilhelm Herold og hans bornholmske barndomsby i 1870'erne.* (Forlaget Bornholmeren, 1979). 61 s., 59 kr.

Om Vilhelm Herold får man meget lidt nyt i denne bog, og det burde man vel kunne regne med at få, når den hedder »Sangeren fra Hasle«. Hvis man imidlertid er lokalhistorisk interesseret og er fra Hasle, og hvis man kan lide en gemytlidigterisk skrivestil, så kan man bruge denne bog. Illustrationsmaterialet består mest af udmærkede billeder af Herold i forskellige roller og situationer.

Ib Gejl

J. S. Hjort Eriksen, Bent Schrøder og Bent Stiesdal (red.): *Livet langs banen. Med Frederikssundsbanen i 100 år.* (Forlaget Thorsgaard, Frederikssund, 1980). 104 s.

Denne bog rummer en masse nostalgi, og så vel egentlig ikke andet. Den er udgivet af en række historiske foreninger i området langs Frederikssundsbanen. Ifølge redaktionen skulle den »i glimt ... skildre banens hverdag og folks oplevelser i forbindelse med den, samt den betydning »toget« har haft